

דמי שתיקה - האם מותר?

מתן דמי שתיקה היא תופעה נפוצה יחסית בישראל ובעולם, העשויה להתרחש בנסיבות מגוונות. על כן, מעת לעת עולות לכותרות ידיעות אודות תשלום דמי שתיקה מטעם פוליטיקאים, אנשי עסקים, עורכי דין, ממשלות וארגונים שונים. מדובר בסוגיה מורכבת מהבחינה המוסרית והמשפטית שבדרך כלל אינה נבחנת בעין יפה על ידי הציבור, התקשורת ומערכת המשפט, ולעיתים קרובות גם מעלה חשד לעבירה על החוק. עו"ד אסף דוק מסביר מהם דמי שתיקה והאם האדם המשלם אותם מסתכן בעבירה פלילית.

דמי שתיקה - מהם?

אחד הפירושים של הביטוי "דמי שתיקה" הינו מתן שוחד, אך לא מדובר במינוח משפטי אלא במטבע לשון. הלכה למעשה, מדובר בהעברה של כספים או טובות הנאה מצד אחד לצד אחר, וזאת על מנת שהצד השני לא ינקוט בהליכים כמו תלונה על הטרדה, פרסום התנהלות שנויה במחלוקת, תביעה עקב תאונה וכדומה. הליכים אלו עלולים לעלות לצד המשלם בממון נכבד עקב הוצאות משפטיות, בפגיעה בשמו הטוב וכמובן גם בכתב אישום ובעונשים מדרגות חומרה שונות. על כן, הוא יעדיף להציע סכום כספי או טובת הנאה מסוימת לצד הנפגע על מנת שלא יפתח בהליכים, יפרסם דברים או יפנה לרשויות. במילים פשוטות, הכסף קונה את השתיקה.

דמי שתיקה חוקיים

חשוב לציין כי דמי שתיקה אינם מהווים תמיד עבירה, ושניתן לראות בהסכמים אלו כעין הגעה לפשרה עקב סכסוך הנעשית מחוץ למערכת המשפטית, כפי שקורה במצבים רבים וחוקיים. המינוח המרכזי במקרים אלו מכונה "ערך המטרד". משמעו כי האדם או הגורם המסוים העדיפו לשלם כסף או להעביר טובת הנאה כלשהי לצד השני כדי להימנע מטרדות שעלולות להתקיים עקב הליכים משפטיים או תקשורתיים. לדוגמא, ייתכן מצב בו איש ציבור חותם על הסכם מול אדם אחר המעלה טענה כנגדו, למרות שהראשון סבור כי לא ביצע כל עוול או עבירה. מאידך, ברור לו שפרסום הדברים או נקיטה בצעדים עלולים לפגוע בשמו הטוב, להעיב על עתידו הציבורי ואף לעלות לו בממון נכבד.

דמי שתיקה כעבירה על החוק

דמי שתיקה הופכים להיות בלתי חוקיים אם הם נעשים במטרה לפגוע בקיומו של הליך משפטי אזרחי או פלילי. כלומר, אם הצד המתלונן כבר הביע כוונה ברורה להגיש תביעה אזרחית, התכוון לפנות לרשויות עקב מעשה פלילי, או שההליכים הללו כבר מתקיימים בפועל. במקרה זה, דמי שתיקה הניתנים בהסתר או מעוגנים בחוזה מהווים שיבוש הליכי משפט. על פי סעיף 244 לחוק העונשין, יוטל עונש מאסר של 3 שנים על עשיית מעשה מתוך כוונה להכשיל או למנוע הליכים שיפוטניים, או מתוך כוונה להביא לעיוות דין, וזאת למשל על ידי העלמת ראיות או סיכול הזמנה של עדות. יתר על כן, בכל הקשור לשיבוש הליכי משפט בעבירות פליליות ההתייחסות והענישה חמורות עוד יותר.

על פי סעיף 245 לחוק העונשין, יוטל עונש של חמש שנות מאסר על אדם שהניע או ניסה להניע אדם אחר לא למסור הודעה הקשורה בהליך פלילי, וכן אם נעשו הדברים כדי להניעו לחזור מהודעתו שכבר נמסרה או למסור הודעה שקרית.

הסעיף הבא לחוק, מספר 246ב, עוסק בשמירה על תקינותם של הליכי משפט שכבר מתקיימים. בהתאם לכך קובע הסעיף כי יוטל עונש של 9 שנות מאסר על אדם שניסה או הניע אדם אחר מלמסור עדות אמת בבית המשפט.

הפן המוסרי של דמי השתיקה

כאמור, מבחינה ציבורית נתפסים על פי רוב דמי השתיקה באופן שלילי, הגם שמדובר בנושא שאינו חד משמעי הן מהבחינה המשפטית והן המוסרית. לדוגמא, ייתכן מצב בו אדם פונה אל בעל מקצוע מוכר בציבור בתלונה כי לא טיפל כשורה בעניינו ואף התרשל בתפקידו, ובתלונה זו קיימת רמיזה על אפשרות של הליכים משפטיים או פרסום המקרה בתקשורת. איש המקצוע מצידו יודע כי לא ביצע כל עבירה או התרשלות מובהקת, אך ברור לו כי הפרסום או ההליך המשפטי יפגעו בו קשות. על כן, הוא יעדיף לשלם את הסכום ולעגן בהסכם את שתיקתו של המתלונן למרות ההפסד בכספי הכרוך בכך. מצד שני, ניתן לומר כי אם בעל המקצוע יודע בוודאות כי לא ביצע כל עבירה או רשלנות, אזי על פי הנוהל התקין עליו לשים את מבטחו במערכת המשפטית והציבורית, ולהגן על שמו הטוב וחפוטו בבית המשפט. ואולם, במציאות החברתית הנוכחית פעולות אלו אינן תמיד מועילות וכדאיות. מעבר לכך, ברור כי דמי השתיקה עשויים להוות פעולה בלתי מוסרית או אתית, שכן מטרתם המרכזית היא להסתיר את האמת ולמנוע את גילוייה. זוהי גם פגיעה בעקרונות חברתיים בסיסיים, לפיהם האמת והצדק אמורים למשול בכיפה ולהוות ערך מוביל.

דוגמא לדמי שתיקה במישור הציבורי

לפני כשנה בחרה הכנסת בראובן ריבלין לנשיאות המדינה, לאחר מערכת בה השתתפו מספר מועמדים ובהם גם חבר הכנסת מאיר שטרית. לאחר שהסתיימו הבחירות פורסם באמצעי התקשורת כי ח"כ שטרית ערך הסכם מול עוזרת בית אשר טענה להטרדה מינית מצידו. העוזרת שהועסקה בביתם של בני הזוג שטרית ופוטרה, החליטה לתבוע מהם סכומי כסף גבוהים עקב פגיעה בתנאי העסקה וזכויותיה כעובדת, וכאמור גם לפתוח בהליכים לאור הטרדה מינית. חה"כ פנה באמצעות עורך דינו על מנת להגיע להסדר מהיר מול העובדת, שהניב הסכם לפיו היא מוותרת על כל טענה תמורת 270 אלף שקלים. בנוסף לכך, הפרת סודיות מצידה תוביל לתשלום 250 אלף שקלים. לאחר שהחווה כבר נחתם נודע למשטרה על נושא ההטרדה המינית, אך מאחר שהעוזרת לא שיתפה פעולה עם החוקרים הוחלט על סגירת התיק. בחודשים שלאחר מכן הורה היועץ המשפטי לממשלה על פתיחה מחודשת של התיק, ובחן את חוקיות ההסכם. בחודש יולי שנת 2014 הורה על סגירתו הסופית של התיק מבלי לפתוח בהליכים משפטיים כנגד ח"כ שטרית.

מקרה נוסף של חשד לתשלום דמי שתיקה על ידי איש ציבור פורסם בחודש יוני השנה על-ידי חדשות ערוץ 10. בהתאם לפרסומים, ראש העיר אשקלון, איתמר שמעוני, העביר כחצי מיליון שקלים דמי שתיקה לאישה שעבדה תחתיו כאשר כיהן כמנכ"ל חברת "אתרים". טרם הפרסום דנן נחשף בערוץ 10 מכתב ששלחה העובדת לשמעוני, שבו היא מטיחה בו טענות קשות על הטרדות מיניות חמורות, מילוליות ופיזיות. שמעוני הכחיש את הפרסום ואף הודיע כי בכוונתו להגיש תביעת דיבה נגד חברת החדשות של הערוץ.